

ТЕМА 3. ТОВАРНЕ ВИРОБНИЦТВО. ТОВАР І ГРОШІ

Лекція 1: Причини виникнення та сутність товарного виробництва

Розробив
к.е.н., доцент Макуха С.М.

ПИТАННЯ ЛЕКЦІЇ

1. Причини виникнення та основні риси товарного виробництва
2. Товар та його властивості, подвійний характер праці, втіленої в товар

МЕТА ЗАНЯТТЯ:

- *розкрити сутність та основні риси товарного виробництва,*
- *вивчити властивості товару*
- *розкрити подвійний характер праці втіленої у товар*

1 ПИТАННЯ

Причини виникнення та основні риси товарного виробництва.

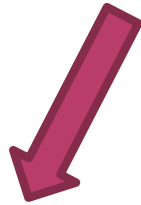
ЗВ'ЯЗОК МІЖ ВИРОБНИЦТВОМ І СПОЖИВАННЯМ МОЖЕ БУТИ:

- ⦿ - прямим (безпосередній обмін)
- ⦿ - опосередкованим (обмін на ринку)

У першому випадку в наявності **натуральне** господарство, а в другому - **товарне** виробництво.

ТИПИ СУСПІЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА

Натуральне
господарство

Товарне виробництво

просте

капіталістичне

ХАРАКТЕРНІ РИСИ НАТУРАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

- усе, що створене споживається в середині господарства
- люди підкоряються природі, а не результатам своєї виробничої діяльності
- люди об'єднані сімейним зв'язком
- обмін здійснюється між людиною і природою
- відсутній розподіл між розумовою і фізичною працею
- переважає особиста залежність
- відсутній поділ праці

РОЛЬ СУСПІЛЬНОГО РОЗПОДІЛУ ПРАЦІ

сприяв:

- ⦿ підвищенню продуктивності праці,
- ⦿ розвитку регулярного обміну,
- ⦿ виникненню приватної власності,
- ⦿ розподілу суспільства на класи.

ТОВАРНЕ ВИРОБНИЦТВО

- така система організаційно-економічних відносин, за якої продукти праці призначаються не для власного споживання, а для обміну через ринок шляхом купівлі-продажу

- продукти виробляються **відокремленими виробниками**
- кожен виробник **спеціалізується** на виробітку одного продукту
- для задоволення суспільних потреб необхідні **купівля-продаж продуктів**, що стають в силу цього товарами на ринку

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ТОВАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

- ⊙ – **суспільний розподіл праці** (відокремлення видів трудової діяльності).

Виділяють розподіл праці

- ⊙ всередині суспільства
 - ⊙ всередині підприємства.
- ⊙ Відокремлення скотарства від землеробства.
 - ⊙ Відокремлення ремесла від землеробства та скотарства.
 - ⊙ Виділення торгівлі в окремий вид діяльності.

ВИДИ ТОВАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

Просте

- приватна власність виробника
- особиста праця

Характерне для докапіталістичних формацій, але зустрічається й в наш час

Капіталістичне

- приватна власність на засоби виробництва
- наймана праця

Характерне для капіталізму

СПІЛЬНІ РИСИ ПРОСТОГО І КАПІТАЛІСТИЧНОГО ГОСПОДАРСТВА

- - суспільний поділ праці;
- - приватна власність на засоби виробництва та вироблений продукт;
- - ринкова форма зв'язків виробників;
- - конкуренція

ВІДМІННОСТІ ПРОСТОГО ТА КАПІТАЛІСТИЧНОГО ГОСПОДАРСТВА

Відмінності

Просте

Товаровиробники використовують власні засоби виробництва

Характер праці Особиста праця товаровиробника

Мета - задоволення приватних потреб товаровиробника

Продукт праці належить безпосередньому товаровиробнику

Капіталістичне

Засоби виробництва належать капіталісту, а наймані робітники їх позбавлені

Характер праці Наймана праця

Мета - отримання прибутку капіталістом

Продукт праці належить капіталісту - власнику засобів виробництва

ХАРАКТЕРНІ РИСИ СУЧАСНОГО ТОВАРНОГО ВИРОБНИЦТВА:

- поглиблення суспільного поділу праці, розвиток колективного виробництва і колективних форм власності;
- розширення форм економічних зв'язків (контракти, замовлення, кооперація праці);
- державне регулювання виробництва;
- посилення взаємозалежності товаровиробників;
- значне розширення державного виробництва товарів і послуг.

ВИСНОВКИ ПО 1 ПИТАННЮ

- Історично першою формою організації суспільного виробництва було натуральне виробництво
- Головною причиною виникнення і розвитку товарного виробництва є суспільний розподіл праці
- Товарне виробництво поділяється на просте та розширене (капіталістичне)

2 ПИТАННЯ

Товар та його властивості, подвійний характер праці втіленої в товар

ТОВАР ТА ЙОГО ВЛАСТИВОСТІ

Товар – продукт праці, призначений для обміну шляхом купівлі, або продажу

Споживна
вартість

Мінова вартість

Здатність товару
задовольняти людські
потреби

Здатність товару
обмінюватися на інші
товари в певних
пропорціях

ВАРТІСТЬ ТОВАРУ

Праця – мірило вартості товару

Вартість товару – суспільна праця втілена в товарі

Мінова вартість – форма прояву вартості в акті обміну

ЄДНІСТЬ І ПРОТИРІЧЧЯ ВАРТОСТІ ТА СПОЖИВЧОЇ ВАРТОСТІ

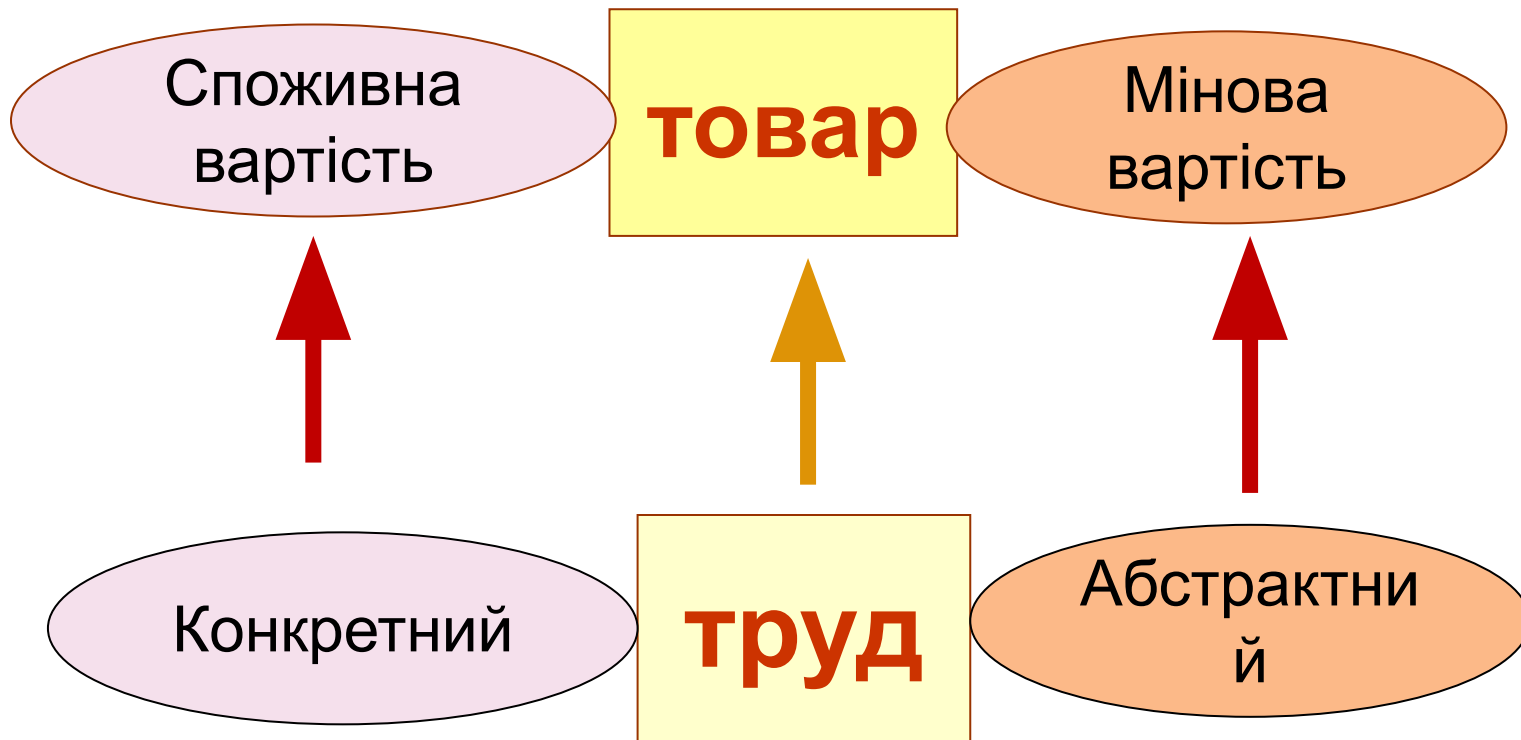
- ⊙ Будь-який товар це результат праці, але не кожний результат праці є товаром.
- ⊙ Лише корисна річ може мати вартість, але не кожна споживча вартість має вартість.

Приклад:

- ⊙ Хліб, вироблений кріпосним феодалу – продукт праці, але не товар.
- ⊙ Земля – корисна річ, але вона не має вартості

Будь-який товар це єдність вартості та споживчої вартості, ця єдність проявляє себе лише на ринку в процесі товарного обміну

КОНКРЕТНА Й АБСТРАКТНА ПРАЦЯ СТВОРЮЮТЬ ВЛАСТИВОСТІ ТОВАРУ

АБСТРАКТНА І КОНКРЕТНА ПРАЦЯ

- Дві властивості товару обумовлені **подвійним характером праці**, втіленої у товарі: **з одного боку** будь-яка **праця є конкретною**, **з іншого – абстрактною**.

КОНКРЕТНА ПРАЦЯ -

труд людини конкретної спеціальності

- якісно неоднорідна і кількісно непорівнянна праця, що здійснюється у певній корисній формі за допомогою певних засобів праці, результатом якої є створення певної споживчої вартості.

Конкретна праця створює - споживну вартість.

АБСТРАКТНА ПРАЦЯ

якісно однорідна і кількісно порівнянна праця, що виступає як витрата робочої сили взагалі, в фізіологічному смислі, незалежно від її конкретної форми.

- ⊙ **Наприклад: витрати** м'язової, нервової або розумової енергії людини.
- ⊙ **Абстрактна праця** створює **вартість товару**
- ⊙ Отже, **вартість – це абстрактна праця, втілена у товарі.**

КОНКРЕТНА І АБСТРАКТНА ПРАЦЯ

- ⦿ *дві сторони однієї і тієї ж праці в товарному виробництві. Вони невіддільні одна від одної ні в часі, ні в просторі*

ВИДИ ПРАЦІ ЗА ЗМІСТОМ

Види праці

- Проста праця
- Складна праця
- Творча праця
- Репродуктивна праця
- Фізична праця
- Розумова праця

ПРОСТА ПРАЦЯ

- ⦿ Не потребує спеціальної підготовки робітника і може виконуватися усіма працездатними членами суспільства.

СКЛАДНА ПРАЦЯ

- ⦿ Кваліфікована праця що потребує особливої підготовки і пов'язана з додатковими витратами на навчання робітника.

ТВОРЧА ПРАЦЯ

- ◎ **Творча праця передбачає:**
 - постійний неповторний пошук нових рішень,
 - нове ставлення до наявних проблем,
 - активний розвиток самостійності та ініціативи.

РЕПРОДУКТИВНА ПРАЦЯ

- Її особливістю є повторюваність засобів досягнення результатів.

ФІЗИЧНА ПРАЦЯ

- ⦿ Характеризує безпосередню взаємодію людини із засобами праці, її залучення до технологічного процесу

РОЗУМОВА ПРАЦЯ

- ⦿ Характеризується інформаційними, логічними, творчими елементами і відсутністю прямої взаємодії працівника із засобами праці.

ПРИВАТНА ТА СУСПІЛЬНА ПРАЦЯ

- ◎ **Конкретна праця** виступає як **приватна справа виробника**, який на власний страх і ризик здійснює виробничий процес.

В умовах суспільного поділу праці кожен виробляє товари не для себе, а для інших (для продажу).

Отже, праця окремого виробника не може бути лише його приватною справою. Вона є часткою суспільної праці і тому **носить суспільний характер**.

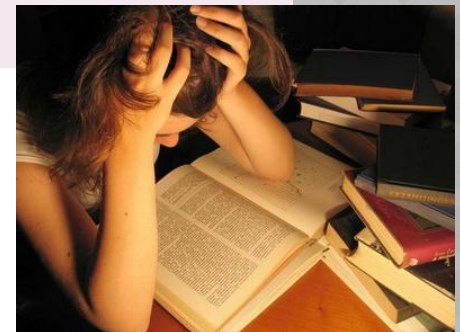
ОСНОВНЕ ПРОТИРІЧЧЯ ТОВАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

- ⊙ – протиріччя між приватною та суспільною працею.

Праця виступає як приватна і водночас має суспільний характер

- ⊙ Дане протиріччя вирішується на ринку в процесі купівлі продажу товару, коли приватна праця визнається частиною суспільної праці.

ЦЯ СУПЕРЕЧНІСТЬ Є ДЖЕРЕЛОМ УСІХ ІНШИХ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ!!!

СПОЖИВЧІ ВАРТОСТІ ЗА СПОСОБОМ СПОЖИВАННЯ

В товарі споживна вартість набуває суспільного характеру

Споживчі товари

продукти харчування, одяг, взуття, товари культурно-побутового призначення

Товари виробничого призначення

засоби виробництва

Послуга – це товар, але вона не набуває речової форми

ВИСНОВКИ ПО ДРУГОМУ ПИТАННЮ

1. Корисна праця, як затрати робочої сили в конкретній формі, є конкретною працею, що створює споживну вартість

2. Як витрати робочої сили взагалі, безвідносно до її конкретної форми, корисна праця є абстрактною, що створює вартість товару.

Дякую за увагу !